

Dubro N., Magidenko A. SYSTEM OF EVALUATION OF HAZARDOUS WASTE ECONOMIC IMPACT

Dubro N., Magidenko A. BĪSTAMO ATKRITUMU EKONOMISKĀS IETEKMES NOVĒRTĒŠANAS SISTĒMA

Bīstamo atkritumu ekonomiskās ietekmes novērtēšanas sistēma – galvenais elements apsaimniekošanas politikas izstrādāšanā. Veicot ekonomiskās ietekmes novērtēšanu ir iespējams labāk strukturēt bīstamo atkritumu apsaimniekošanas sistēmas tehniskās un ekonomiskās plānošanas procesus un nodrošināt optimālāku lēmumu pieņemšanas procedūru, balstīt šos lēmumus uz pamatotiem un izvērtētiem argumentiem. Bīstamo atkritumu ekonomiskās ietekmes novērtēšana ir nepieciešama ne tikai optimālo tehnisko risinājumu izvēlei, bet arī apsaimniekošanas sistēmas atbilstības finanšu un ekonomiskajām iespējām valstī nodrošināšanai. Ar *bīstamo atkritumu ekonomisko ietekmi* jāsaprot reālais/potenciālais darbību/bezdarbību rezultātā tieši vai netieši izraisītais kaitējums/labums, novērtētais finansiālajā izteiksmē. *Kaitējums* dotajā definīcijā ir cilvēku dzīvības un veselības, vides, kā arī personu mantas zaudējumi atkritumu bīstamības īpašību iedarbības rezultātā. *Labums* ir ieguvumi no bīstamo atkritumu avotu novēršanas/samazināšanas, atkritumu plūsmu inovatīvās vadīšana un bīstamo atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūras pilnveidošanas pasākumiem. Šobrīd ekoloģisko projektu ekonomiskās ietekmes vērtēšanas sistēma Latvijā ir tikai attīstības stadijā. Lai gan prasība veikt ietekmes novērtējumu ir tiesiski nostiprināta ar likumdošanu, vēl arvien šis process neattīstās pietiekami pamatoti. Bīstamo atkritumu apsaimniekošanas procesā joprojām atklāti un mazizpētīti paliek jautājumi par ekonomiskās efektivitātes kritērijiem un sociāli-ekoloģisko labumu transformēšanas finansiālajās vienībās metodēm. Par efektīvu tiek atzīts lēmums, kas no visiem potenciāli rezultatīvajiem variantiem tiem realizēts ar viszemākajām izmaksām. Taču tas ne vienmēr nodrošina objektīvo priekšstatu par ieguldīto resursu samērojamību ar iegūto rezultātu. Bīstamo atkritumu ekonomiskās ietekmes novērtēšanas *galvenie elementi* ir bīstamības vienības cena; pozitīvās un/vai negatīvās ietekmes ilglaicīgums. Vispusīgā priekšstata par bīstamo atkritumu ietekmes sociāli-ekonomiskajām sekām ir nepieciešams veikt izvērtējumu pēc *četriem kritērijiem* – ietekme uz sabiedrības labklājības līmeni; ietekme uz valsts budžetu; ietekme uz starptautisko politiku; ietekme uz Nacionālā stratēģiskā ietvardokumentā (NSID) noteikto valsts prioritāro programmu ieviešanu, valsts attīstības stratēģijas realizēšanu.

Eriņš I. EFFECTIVENESS OF FINANCE RESOURCES UTILIZATION IN UNIVERSITIES

Eriņš I. FINANŠU RESURSU IZMANTOŠANAS EFEKTIVITĀTE AUGSTSKOLĀS

ES paplašināšanās, globalizācija, augstākās izglītības internacionalizācija, kā arī sociāli – ekonomiskie faktori, pirmkārt iedzīvotāju vecuma struktūras izmaiņas, prasa veikt izglītības sistēmas reformas. Šīs reformas, galvenokārt, skar svarīgākās sfēras: finanšu resursus un augstskolu administratīvo vadību. Finanšu resursu izmantošanas efektivitātes paaugstināšana ir viena no galvenajām prioritātēm valstu izglītības politikā, kura veicina citu prioritāšu sasniegšanu: augstākās izglītības pieejamību un kvalitāti. Vairumā valstu valsts ir izglītības pakalpojumu pasūtītājs, bet augstskolas ir autonoma izpildītāja lomā, ar kurām valsts saskaņo pasūtīto pakalpojumu cenu. Valstīs var novērot divas konceptuālas pieejas maksai par augstāko izglītību. Viena no pieejām ir šāda: valsts samaksā augstskolām par mācībām,

studentiem tiek piešķirtas stipendijas un/vai granti. Otra pieeja: maksu par mācībām veic pats students, bet students ar valsts atbalstu saņem vai grantu vai ilgtermiņa aizdevumu. Visos gadījumos augstskolu finansēšana pamatā ir studentu mācību individuālā samaksa. Finanšu stabilitāte ir atkarīga no studentu daudzuma. Kopējie (valsts un ne valsts) augstākās izglītības izdevumi vidēji OECD valstīs sastāda apm. 1,3% no IKP. Valsts izdevumi izglītībai sastāda 12,7% no kopējiem valsts izdevumiem. Visās OECD valstīs izglītības valsts finansēšana ir viena no sociāli – ekonomiskās politikas prioritātēm. Augstākās izglītības attīstības un pilnveidošanas pamatā ir jābūt mūsdienīgiem normatīvajiem aktiem: likumam, nolikumiem utt. Analizējot augstākās izglītības pamatrādītājus Eiropā, redzam, ka Latvija aptuveni vidējā līmenī, bet dažos statistikas rādītājos pat izceļamies. Piem., ja ES aprēķinātais svētais vidējais rādītājs ir 15,9 studenti uz vienu akadēmiskā personāla darbinieku, tad Latvijā šis rādītājs ir 24,1. Latvijā 2004. gadā lielākā daļa studentu (54,9%) ir pabeiguši sociālo zinātņu, uzņēmējdarbības un tiesību zinātņu studiju programmas. Šis ir viens no vislielākajiem rādītājiem ES. Veicot augstākās izglītības sistēmas pilnveidošanu jāņem vērā, ka mūsdienu augstākās izglītības politikas galvenie elementi ir: kvalitāte, pieejamība un efektivitāte.

Fedotova K., Geipele I. POSSIBILITIES TO INCREASE COMPETITIVENESS IN CHANGEABLE ENVIRONMENTAL CONDITIONS

Fedotova K., Geipele I. KONKURĒTSPĒJAS PAAUGSTINĀŠANAS IESPĒJAS MAINĪGOS VIDES APSTĀKĻOS

Konkurence mūsdienās vairs nepastāv tikai noteiktas nozares ietvaros vai kādas valsts robežās, bet gan daudz plašākā skatījumā - pasaules mērogā. Konkurence uzņēmumu līmenī ir viens būtiskākajiem faktoriem, kas nosaka, virza un attīsta uzņēmuma spēju pielāgot savu darbību konkurences prasībām un turpināt sekmīgi attīstīties mainīgajos un dinamiskajos tirgus ekonomikas apstākļos. Konkurētspēja ir uzņēmuma, nozares vai valsts spēja realizēt savu piedāvājumu tirgū. Konkurētspēja, līdz ar konkurences jēdzienu, ir viena no svarīgākajām preču un pakalpojumu tirgu raksturojošajām kategorijām, kā arī viens no būtiskākajiem faktoriem uzņēmējdarbībā, kas ietekmē jebkurā tautsaimniecības nozarē darbojošos uzņēmumu. Raksta aktualitāte saistīta ar uzņēmumu konkurētspējas paaugstināšanas būtisko lomu veiksmīgas attīstības nodrošināšanā visā tautsaimniecībā kopumā. Raksta mērķis ir, nosakot un izvērtējot uzņēmumu konkurētspēju ietekmējošos faktoros, iezīmēt un raksturot konkurētspējas paaugstināšanas iespējamus risinājumus mainīgos vides apstākļos. Iepriekš izklāstītais norāda, ka valsts konkurētspēja ir tiešā veidā atkarīga no ikkatra uzņēmuma konkurētspējas, kas darbojas attiecīgajā valstī. Jo konkurētspējīgāki uzņēmumi darbojas noteiktā nozarē, jo konkurētspējīgāka ir attiecīgā nozare, tātad, attiecīgi pasaules līmenī arī valsts ir konkurētspējīgāka. Galvenais uzņēmuma veiksmes faktors ir peļņa, bet, lai to gūtu, ir jānodrošina augošs pārdošanas apjoms, tā samazinot produkcijas ražošanas izmaksas. Pārdošanas apjoma pieaugumu uzņēmums var nodrošināt pielietojot mārketinga iespējas, vadot preces no uzņēmuma pie pircēja. Nereti, tieši uzņēmumu pieredzes trūkums liedz tiem strādāt tik efektīvi kā vajadzētu, tāpēc tiem ir problemātiski konkurēt ar ārvalstu uzņēmumiem, kuru pieredze ir uzkrāta gadu desmitiem. Konkurētspējas paaugstināšana ir viens no galvenajiem ikviena uzņēmuma pastāvēšanas un attīstības mērķiem, jo tieši augstāka konkurētspēja ļauj uzņēmumam iegūt lielāku tirgus daļu attiecīgajā darbības jomā. Jāatzīst gan, ka ne vienmēr lielāka tirgus daļa uzņēmumam nodrošina arī lielāku peļņu, jo konkurētspējas saglabāšanai un tās paaugstināšanai attiecīgajam uzņēmumam ir nepieciešams investēt jaunu tehnoloģiju ieviešanā, darbaspēka kvalifikācijas paaugstināšanā utt. Darbojoties mainīgos vides apstākļos uzņēmumam aktuāli